

ÚVODNÍ SLOVO

ALENA NOSKOVÁ – ZDEŇKA KOKOŠKOVÁ

Předkládaný soubor studií věnovaný významnému životnímu jubileu ředitelky Národního archivu PhDr. Evy Drašarové, CSc., obsahuje téměř pět desítek příspěvků autorů rekrutujících se nejen z jejího mateřského pracoviště, ale též z dalších archivů, vysokých škol, akademických institucí i z řad zahraničních kolegů a přátel. Početný kolektiv osob, které se rozhodly touto formou vyjádřit svůj vztah k jubilatece, svědčí o jejím mimořádném odborném a osobním respektu.

Po ukončení studia archivnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy nastoupila Eva Drašarová v roce 1982 do 2. oddělení (oddělení státní správy a samosprávy v letech 1848–1918) Státního ústředního archivu v Praze. Dobře teoreticky připravena, s výraznou inklinací k vědecké práci a koncepčním řešením problémů se dokázala rychle zorientovat v nových podmínkách a realitách. Věnovala se především pořádání montánních fondů, fondů státní správy z období 2. poloviny 19. století a v neposlední řadě i inventarizaci fondů rezortu paliv a energetiky z období 50.–60. let 20. století, jejichž zpracování probíhalo v rámci celoarchivního plánu. V roce 1992 obhájila dizertační práci *Spolky v Čechách v období neoabsolutismu* a získala titul kandidát historických věd. O čtyři roky později převzala vedení 2. oddělení, v jehož čele stála až do roku 2000. Její koncepční schopnosti se projeví nejen u kolektivních pořádacích prací, ale i při realizovaných grantových projektech nebo založením a řízením odborného periodika Národního archivu *Paginae historiae*.

Když byl na jaře roku 2000 tehdejší ředitel Státního ústředního archivu PhDr. Václav Babička pověřen vedením Archivní správy MV, vybral si za svého nástupce Evu Drašarovou, u níž oceňoval nejen odborné předpoklady, ale také lidský přístup k ostatním spolupracovníkům. I když se jí jeho žádost a s ní spojená důvěra nepříjímaly lehce, od chvíle, kdy se rozhodla, ujala se své funkce s patřičnou vážností a zodpovědností. Ředitelkou byla jmenována k 1. srpnu 2000.

Brzy po jejím příchodu byl přijat nový archivní zákon, z něhož také vyplynulo přejmenování Státního ústředního archivu na Národní archiv a později i jeho organizační osamostatnění. Tím se ale zároveň zvětšily nároky na vedení instituce uvnitř rezortu Ministerstva vnitra. Během dalších let se pozice Národního archivu nejen stabilizovala, ale také výrazně upevnila jak po stránce odborné, tak i správní. V roce 2015, v souvislosti se zařazením státních archivů pod služební

zákon, začala pracovat většina jeho zaměstnanců ve státní službě. Se všemi těmito legislativními změnami se Eva Drašarová úspěšně vypořádala. V současné době tak řídí 160 pracovníků, z nichž většinu tvoří archiváři, doplňují je IT-specialisté, knihovníci, konzervátoři a další odborníci, jejichž práci se snaží rozumět a napomáhat k dosažení dobrých výsledků.

Krátce poté, co se ujala své funkce, byla dokončena výstavba celého archivního areálu v Praze na Chodovci. Po padesáti letech tak došlo k sestěhování jednotlivých pracovišť archivu dříve umístěných v několika pražských i mimopražských objektech (vyjma oddělení pečujícího o nejstarší archiválie, které zůstalo v budově bývalého zemského archivu) pod jednu střechu. Alespoň v tomto směru bylo možné předpokládat, že bude řízení instituce jednodušší. Zato personální situace archivu nebyla chvályhodná. E. Drašarová se musela často potýkat s problémem permanentního snižování personálního stavu a zároveň s neustálým navyšováním povinností. Navíc soustavně narůstal počet spravovaných archivních souborů a archiválie od veřejnoprávních i soukromoprávních původců postupně zaplnily většinu depozitářů. Již krátce po svém nástupu se totiž musela vyrovnávat s přívalem dokumentů ze spisoven ohrožených stoletou vodou v roce 2002. Osobně řídila záchranné práce v terénu a následně usilovala o získání finančních prostředků na zachování a následné restaurování poškozených spisů. Do archivu se po mnohaletém úsilí podařilo získat rovněž archivní soubory, které mohly být okamžitě využity pro poznání naší složité poválečné minulosti. Neméně úspěšná byla práce s oblastí soukromoprávních původců, akvizice téměř nekonečné řady osobních archivů, archiválií politických stran, spolků, církevních institucí a řady dalších původců.

Hlavním úkolem archivářů je od nepaměti zpřístupňování archivních fondů pro veřejnost. V roce nástupu Evy Drašarové byl zaváděn pro inventarizaci běžných druhů archiválií software JANUS, který vycházel z mezinárodních standardů a odpovídal moderním evropským trendům. V archivu se pomocí něho podařilo uspořádat velké množství archivních souborů, a to od fondů obsahujících archiválie z období raného novověku až po dílčí fondy ÚV KSČ. Navíc inventáře, jež byli badatelé zvyklí do konce minulého století studovat pouze v badatelnách, byly veřejnosti nabídnuty také on-line na webovém portále. V současnosti tak mohou zájemci číst komfortně přímo „z domova“ archivní pomůcky a v některých případech lze dokonce studovat digitalizované archivní dokumenty.

Na počátku tohoto století se objevily úvahy o systematické digitalizaci, již Eva Drašarová od první chvíle velmi podporovala. Promyšlená koncepce podnítila vznik samostatného pracoviště vybaveného kvalitní technikou. V archivu byla zahájena digitalizace fondů nebo jejich částí, a to zejména těch, o něž byl badatelský zájem, nebo těch, které byly výrazně poškozeny. Později následovala i digitalizace celků opakovaně využívaných ke správním agendám. Rychlejší a finančně výhod-

nější digitalizace s uživatelsky komfortnějšími produkty tak postupně nahrazovala po desítky let užívané mikrofilmování.

V době příchodu Evy Drašarové na pozici ředitelky se v archivnictví začala řešit problematika digitální archivace, která získala záhy její mimořádnou podporu. Národní archiv byl na základě usnesení vlády ze 7. ledna 2004 zapojen do projektu dlouhodobého uchování a zpřístupňování dokumentů v digitální podobě. Vlastní projekt Národního digitálního archivu byl zahájen v roce 2011 a v současné době pokračuje jeho další rozvoj.

Pro vedení spisové služby v archivu se stal zlomovým rok 2010. Eva Drašarová musela včas iniciovat přípravu na elektronický systém spisové služby GINIS. Pracovníci archivu si při vyřizování množství náročných agend museli s novým stylem práce rychle poradit a zároveň ho přizpůsobit co nejlépe svým potřebám. Nicméně oddělení, která se potýkala se správnými agendami, se Eva Drašarová po celou dobu snažila ulehčit situaci a nalézt pomoc. Vedle množství standardních žádostí museli archiváři v posledním dvacetiletí řešit nejprve tisíce dotazů na nucené pracovní nasazení a věznění osob v období nacismu, a to v souvislosti s odškodňováním ze strany Česko-německého fondu budoucnosti. Následně dohledávali podklady pro řešení odškodnění obětí holocaustu a odškodnění občanů, kteří přišli o svůj majetek na Podkarpatské Rusi. Národní archiv přispěl svými dokumenty také k naplňování zákona o 3. odboji a Eva Drašarová se aktivně účastnila všech složitých jednání spojených s touto agendou. K náročným správním agendám patřily rovněž rozsáhlé rešerše sloužící jako podklad pro církevní restituice. Tyto agendy vykonávané ve prospěch státu i ve prospěch neprávem poškozených občanů a korporací, nás zařadily mezi instituce, které přispěly významnou měrou k vyrovnávání se s minulostí.

Významnou součástí Národního archivu je i špičkové restaurátorské pracoviště, které se muselo po povodních v roce 2002 dlouhodobě vypořádávat se zatopenými, resp. rozmrazenými soudními spisy. Toto oddělení se však také věnovalo běžným úkolům spočívajícím v kvalitní fyzické péči o archiválie pocházející ze středověku i o ty z doby nedávno minulé. Odborní pracovníci byli ze strany vedení archivu vždy podporováni ve vědecké práci a sledování nejnovějších trendů v jim svěřené oblasti a zapojovali se do různých národních i mezinárodních projektů. Díky svým letitým zkušenostem pomáhali zachraňovat ohrožené písemné památky po celém světě.

Z iniciativy Evy Drašarové se stal Národní archiv v roce 2009 vědeckou organizací registrovanou dle zákona č. 130/2002 Sb. a jeho činnost na tomto poli je nepřehlédnutelná. Svědčí o tom vydávané publikace, organizované konference, výstavy a další vědecké aktivity, budování infrastruktury i množství zahraničních cest pracovníků archivu, kterým se daří v řadě ohledů udržovat krok s evropským a světovým vývojem pěstovaných vědních oborů.

Ani převzetí zodpovědné a náročné funkce ředitelky Národního archivu nevzdálilo Evu Drašarovou vědecké práci. Je respektovanou odbornicí, vynikající archivářkou, která prokázala opakovaně svou univerzalitu, ale i historičkou se značným kreditem v domácím i zahraničním prostředí. K jejím vlastním badatelským tématům patří kromě již zmíněné spolkové problematiky v 19. století také česko-německá jazyková vyrovnání na sklonku existence habsburské monarchie. Výsledkem soustředěného zájmu o uvedené téma byla v roce 2008 edice unikátních pramenů s názvem *Promarněná šance. Edice dokumentů k česko-německému vyrovnání před první světovou válkou*, na niž chronologicky navazuje právě běžící grantový projekt *Česko-německé vztahy v předvečer 1. světové války*. Systematickou pozornost věnuje Eva Drašarová rovněž dějinám archivnictví, zde zejména česko-slovensko-rakouské archivní a spisové rozluce ve 20. letech 20. století. Její práce vynikají rozsáhlou a objevnou heuristikou a přesnou interpretací.

Samostatnou kapitolu v odborném profilu Evy Drašarové pak představuje spolupráce se zahraničními partnery. Byla to právě ona, která již v 90. letech 20. století obnovila pro českou historiografii systematický výzkum v Rakouském státním archivu ve Vídni, instituci uchovávající řadu zásadních dokumentů k českým dějinám. Nadstandardní vztahy s rakouskými partnery přinesly celou řadu zajímavých výsledků, nejen vlastním historickým výzkumem, ale i při zprostředkování informací celé badatelské komunitě. V tomto ohledu tvoří důležitý výsledek vydání *Průvodce po Rakouském státním archivu pro českého návštěvníka* v roce 2013, na jehož vzniku se významně podílela.

Eva Drašarová je osobností, která ke svým úkolům vždy přistupovala s velkou vážností, profesionalitou a zodpovědností, vždy sledující především zachování dobrého jména Národního archivu a jeho pevného místa v našem státě. Při příležitosti svého životního jubilea se zaslouženě dočkala řady ocenění. Patří k nim i rezortní medaile Za zásluhy o české archivnictví (2018) a zcela mimořádně rovněž státní vyznamenání Rakouské republiky Čestný kříž za vědu a umění I. třídy (2019). Věříme, že ji potěší i pět desítek příspěvků sestavených k její poctě v tomto sborníku.